

Bayan Sporcuların Bedenlerini Algılama Düzeyleri ve Cinsiyet Rollerini Üzerine Bir Araştırma

A Research About The Perception Levels of Their Bodies of Female Athletes and Gender Roles

Gülsüm BAŞTUĞ

Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu- KONYA.

Emin KURU

Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu- ANKARA.

ÖZET

Erkeklerle özgü bilinen spor branşlarına bayanların katılımı ile bayan sporcularda erkeksi davranışlar gözlenmiştir. Bu nedenle, bireysel ve takım sporları ile uğraşan elit bayan sporcular ile spor yapmayan bayanların Bedenlerini algılama düzeyleri ve Cinsiyet rollerini belirlemek, spor yapma durumlarının spor branşlarının beden algısı-cinsiyet rolü üzerindeki etkisini araştırmak, aralarındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2006–2007 sezonunda müsabık olan 180 elit sporcu ile Gazi Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nden tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 180 spor yapmayan üniversite öğrencisi bayanlar oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak, bayanların bedenlerini algılama düzeylerini belirlemek için “Çok Yönlü Beden-Benlik İlişkisi Ölçeği”, cinsiyet rollerini belirlemek için “BEM Cinsiyet Rolü Envanteri” ve öğrencilerin kişisel özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen, “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Sonuç olarak, araştırmaya katılan bayanların bedenlerini algılama ve cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sporun, bireylerde beden algı düzeyini ve cinsiyet rolünü artıran bir faktör olduğu düşünülmektedir. Sporcuların sağlığa, görünüşe, fiziksel yeterliliğe önem verdikleri, yaptıkları spora yönelik gelişen kaslı vücut yapıları nedeniyle beden bölümlerinden hoşnut

oldukları, cinsiyet rolü bakımından ise ortamın gerektirdiği kadınsı veya erkeksi özellikleri gösterebilecek, esnek bir kişiliğe sahip oldukları düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Beden algısı, toplumsal cinsiyet rolü, bayan, spor yapan, spor yapmayan .*

ABSTRACT

It is observed that female athletes have behaved like masculine which is known sport branches special to males participation with females. This research is done with the aim of determining the gender roles and perception levels of their bodies of female athletes who are involved in individual and team sports with the ones, who are not; exploring the effects of the state of doing sports to the body perception – gender roles and determining the relationship between them. 180 elite female athletes constitute the precedent of the research, during 2006-2007 season with 180 female university students who do not have sports and are chosen by random selection from Gazi Universities and Selçuk Universities. In the research, “Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire” was used to determine the perception levels of female athletes; “BEM Gender Roles Inventory” was used to determine the gender roles; and “Personal Information Form” was used to determine the characteristics of the students which is improved by the researcher as data collection means. To conclude; a meaningful relationship between the body perception and gender roles has been determined. As well as considering sports as a factor increasing individuals’ body perception level and gender role ,it is also thought that athletes care about health, appearance and physical competence and are glad of body parts because of their muscled body structure developing due to the exercises and have flexible personality to show feminine and masculine features that the environment needs in terms of gender role.

Key Words: *Body perception, gender role, females, sport, sedanter.*

SUMMARY

It is observed that female athletes have behaved like masculine which is known sport branches special to males participation with females. This research is done with the aim of determining the gender roles and perception levels of their bodies of female athletes who are involved in individual and team sports with the ones, who are not; exploring

the effects of the state of doing sports to the body perception – gender roles and determining the relationship between them.

180 elite female athletes constitute the precedent of the research, who participated in 6 sports of different sports branches (wrestling, boxing, weight lifting, volleyball, basketball and football) during 2006-2007 season in Ankara, İstanbul and İzmir with 180 female university students who do not have sports and are chosen by random selection from Gazi Universities, Science and Literature Faculty and Selçuk Universities, Veterinary Faculty, Social Science Faculty.

In the research, “Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire”, was used to determine the perception levels of female athletes; “BEM Gender Roles Inventory” was used to determine the gender roles; and “Personal Information Form” was used to determine the characteristics of the students which is improved by the researcher as data collection means.

In order to examine whether the gender roles and perception levels of their bodies differ from each others’ according to their characteristics, t-test and Mann-Whitney U tests for normality test in pairs, for comparison of multiple groups, ANOVA, Kruskal Wallis, Tukey and T2 tests were applied. Examination of Characteristics of Gender Roles according to the State of having Sports and Sports Branches were carried out with Ki-Kare Test. The meaningfulness level was found as 0.05 in the research.

As a result;

A meaningful relationship between the body perception and gender roles has been determined,

Visual orientation points and physical sufficiency orientation points of the female athletes who are involved in team and individual sports, in point of body perception levels, have been found lower than the ones who are not.

Meaningful differences have been determined between the masculinity characteristics of females and state of having sports, besides, masculinity points of the females who do not have sports have been found meaningfully lower than the ones' who have sports.

When we observe the relationship between the body perception and gender roles; meaningful differences have been found between of the females who have sports and the ones who have not. Masculinity characteristics of the females who have individual sports have been determined higher than the ones who have not, on the other hand, femininity characteristics of the females who have not do sports have been determined higher than the ones who have. However, there has not been found any difference among all groups in point of Social (plaudit) Acceptance characteristics. But it has been determined that the Social Acceptance points of the females who are involved in team sports have been higher than the points of rest of two groups.

GİRİŞ

Ferdin beden özellikleri, zeka durumu ve yetenekleri, mizacı, karakteri, sosyal özellikleri ve geliştirdiği “benlik” kavramı, insanın kişiliğini oluşturur. Benlik ise kişiliğin öznel yanını oluşturur (Weingberg ve Gould, 1995). **Beden algısı**, kişinin kendi fiziksel görünümü ile ilgili olarak, ölçü ve estetik anlamında görüş ve tutumlarını ifade eder. İçsel beden algısı; bireyin fiziksel benliğini tasarladığı yönüdür ve acı, dokunma, postür değişimi, susama ya da seksüel deneyimleri içerir. Dışsal beden algısı, bireyin toplumdaki diğer bireylerce algılandığı yönüdür (Dökmen, 1996; Dökmen, 2004). Bireyin beden algısının oluşması, çocukluğun bitip ergenliğe girmesiyle fiziği ve soyut düşünce yeteneğini gelişmesi ile başlar (Harris, 1987). Benlik saygısı gelişiminde ailenin önemi tartışılmaz bir gerçektir. Anne ve babanın davranış ve tutumları ile olumlu bir model olan ailelerde yetişen çocuklarda benlik saygısı da olumlu bir şekilde gelişir. İnsanların benlik saygılarını nasıl gösterdikleri, büyük ölçüde içinde bulunulan kültür tarafından belirlenir (Sanford ve Donovan, 1999). Cinsiyet rolüne uygun davranım (sex typing), gelişim sırasında farklı yaşlarda erkek ve kadın cinsiyet rolüne uygun davranışları kazanmadır. Cinsiyet, toplumun erkeklik ve kadınlık kavramlarını

teşkil eden sosyal standartlar, tutumlar, ilgiler ve giyim tarzı ile bağlantılıdır. (Salkind ve Ambron, 1987). Kadınlar kimi zaman iki farklı toplumsal cinsiyet özelliğine sahip olabilirler. Genellikle iş yerinde başarılı olmak erkeksilik ve androjen (ortamın gerektirdiği kadınsı ve erkeksi özellikleri gösterebilecek esnek yapıda olma) özellikte davranış gerektirmektedir. Sosyal durumda ise geleneksel olarak uygun bulunduğu bir kimlikte vardır. Oysaki erkekler için bu sorun olmamaktadır. Çünkü toplum erkeklerden her durumda daha erkeksi davranış göstermesini beklemektedir. (Dökmen, 1997; Dökmen, 1999). Spor yıllarca yapısı gereği sadece erkeklere özgü bir alan olarak ele alınmış olmasına karşın, tenisle başlayan değişim diğer spor dallarına yavaşta olsa yayılmıştır. Günümüzde ise güreş, halter ve futbol gibi daha çok erkeklere özgü olarak kabul edilen spor dallarında da artık bayanlar yarışabilmektedirler (McPherson vd., 1983). Son yıllarda bayan sporcuların gerek boş zaman faaliyeti olarak gerekse yarışma amaçlı aktivitelere katılım oranları artmıştır. Özellikle elit düzeyde spor yapan bayanların artması rekabeti artırmış ve bu da bayanların daha şiddetli ve yoğun antrenman programlarına katılmalarına neden olmuştur (Wells, 1991).

Bu bilgiler ışığında araştırmanın amacı, boks, halter, güreş gibi erkeklere özgü bilinen spor branşlarını yapan bayanlardaki erkeksi davranışlar gözlenmiş ve bunun nedeninin belirlenmesi, bayanların spor yapma durumlarına göre bedenlerini algılama düzeyi ve cinsiyet rolünün incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın çalışma grubunu, 2006-2007 sezonunda müsabık olan Ankara, İstanbul, İzmir’de bulunan Voleybol (30), Basketbol (30), Futbol (30), Güreş (30), Boks (30), Halter (30) branşlarında üst düzey performans gösteren 180 elit bayan sporcular ile Gazi Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi ve Selçuk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Sosyal Bilimler Yüksek Okulu’nda öğrenim gören 180 spor yapmayan bayanlar olmak üzere toplam 360 bayan oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Bedenlerini algılama düzeylerini belirlemek için Winstead ve Cash (1984) tarafından geliştirilen ve Doğan ve Doğan (1992) geçerlik ve güvenirliği sınanmış “Çok Yönlü Beden-Benlik İlişkileri Ölçeği (The Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire- MBSRQ)”, cinsiyet rolü özelliklerini belirlemek amacıyla, Bem (1974) tarafından geliştirilen BEM Cinsiyet Rolü Envanteri kullanılmıştır.

Çok Yönlü Beden-Self İlişkileri Ölçeği’nde 7 alt ölçek grubu oluşturur. Buna göre alt gruplar şunlardır: 1.Görünüş değerlendirme- 2. Görünüş Yönelimi- 3. Fiziksel Yeterliliğini Değerlendirme- 4. Fiziksel Yeterlilik Yönelimi- 5. Sağlık Değerlendirmesi- 6. Sağlık Yönelimi- 7. Beden Alanlarında Doyum. Ters anlatımlı maddelerin tümü birlikte şunlardır: 12, 13, 14, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 35, 37, 39, 40, 41. Bir deneğin ölçeğin maddelerinden aldığı puanların toplamı ölçek toplam puanını gösterir. Ölçeğin Türkçe formuna göre bir denek ölçekten en az 57, en çok 285 puan alabilir. Çok Yönlü Beden-Benlik İlişkileri Ölçeği’nin geçerlik çalışması kapsam geçerliği ve yapı geçerliği yönlerinden yapılmıştır. Kapsam geçerliği için 45’i kız, 45’i erkek olmak üzere toplam 90 üniversite öğrencisine uygulanmış ve elde edilen veriler Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı $r=.58$ olarak bulunmuş ve anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür ($p<0.001$). Yapı geçerliği için 20’si spor yapmayan kız, 20’si erkek olmak üzere toplam 40, düzenli spor yapan 20’si kız, 20’si erkek olmak üzere toplam 40 üniversite öğrencisine MBSRQ’nun Türkçe uyarlaması verildi. Düzenli spor yapan öğrencilerin ölçekten aldıkları ortalama toplam puanları 214.5 MOP’ları 3.76; spor yapmayan öğrencilerin ortalama toplam puanları 197.45, MOP’ları 3.46’dır. Her iki grubun MOP’ları arasında fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur ($t=3.82$, $p<0.01$).

Güvenirlik çalışması “ test-tekrar test yöntemi ile yapıldı. Bunun için ölçek 20’si kız, 20’si erkek olmak üzere toplam 40 üniversite öğrencisine iki hafta arayla verildi. Test-tekrar test yöntemiyle yapılan güvenirlik çalışmasında alt grupların kendi içlerindeki güvenirlik katsayıları kızlarda 0.96, erkeklerde 0.92, tüm deneklerde 0.94 olarak

bulunmuştur. Tüm denekler için alt grupların alfa iç tutarlık katsayıları 0.72-0.81 arasında değişmektedir (Doğan ve Doğan, 1992).

BEM Cinsiyet Rolü Envanteri :BEM Cinsiyet Rolü Envanteri, bireylerin hangi cinsiyet rolü grubu özelliklerine sahip olduklarını saptamak amacıyla geliştirilmiştir (Bem, 1974). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri üç ölçekten oluşmaktadır. 1- Kadınsılık Ölçeği 2- Erkeksilik Ölçeği 3- Sosyal Kabul edilirlilik (Sosyal Beğeni) Ölçeğidir. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri likert tipi 7 dereceli değerlendirme ölçeği ile 60 sorudan oluşmaktadır. Kadınsılık Ölçeği(20), Erkeksilik Ölçeği(20) maddeleri ve diğer 20 madde ise sosyal kabul edilirlilik(sosyal beğeni) ölçeği maddeleridir. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Güvenirlilik Çalışmaları; Bem, envanterin güvenirligi için Stanford Üniversitesi psikoloji bölümü öğrencilerinden 28 bayan ve 28 erkek öğrenciye Testin Tekrarı yöntemi ile, iki kez uygulama yapmıştır. Bu uygulama sonunda elde edilen güvenirlilik katsayısı Erkeksilik Ölçeği için.90, Kadınsılık Ölçeği için .90 ve Sosyal Beğeni Ölçeği için .89'dur (Bem, 1974). BEM Cinsiyet Rolü Envanteri, Kavuncu (1987) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Kavuncu testin çeviri ve düzenleme aşamasında güvenirligini .53 ile .97 arasında değiştiğini geçerliliği için MMPI ile yapılan karşılaştırmada erkeksilik ölçeği ile .47, kadınsılık ölçeği ile .39'luk bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Ölçeğin Türk toplumundaki geçerliliği ve güvenirligi ise Dökmen (1991) yılında tekrar yapılmıştır. Testin geçerliliği için Kandiyoti'nin cinsiyet rollerine yönelik Kalıp Yargı Ölçeği ile ölçüt geçerliliğine bakmıştır. Buna göre erkeklik ölçeği.63, kadınlık ölçeği ise .51 lik bir ilişki gösterdiği rapor edilmiştir. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Geçerliliği; Bem, ölçekteki sıfatların belirlenebilmesi için 100 üniversite öğrencisinden erkekler ve kadınlar için arzu edilen 400 adet kişilik özelliği tanımlamalarını istemiştir. Elde ettiği sıfatlarla, yaptığı gruplama sonucu erkeksi, kadınsı ve sosyal beğeni özelliklerini tespit etmiştir (Kavuncu, 1987; Dökmen, 1996). Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistik (aritmetik ortalama ve standart sapma) ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmış ve manidarlığı 0.05 düzeyinde sınanmıştır.

BULGULAR**Tablo 1. Spor Yapan ve Yapmayan Bayanların Demografik Bilgileri**

	<i>Değişkenler</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
<i>Yaş</i>	<i>17-20 yaş</i>	<i>234</i>	<i>65.0</i>
	<i>21-23 yaş</i>	<i>109</i>	<i>30.3</i>
	<i>24-26 yaş</i>	<i>17</i>	<i>4.7</i>
<i>Ikamet Yeri</i>	<i>Evde Ailemle</i>	<i>182</i>	<i>50.6</i>
	<i>Evde Arkadasıyla</i>	<i>50</i>	<i>13.9</i>
	<i>Akrabalarımla</i>	<i>9</i>	<i>2.5</i>
	<i>Misafirhanede</i>	<i>43</i>	<i>11.9</i>
	<i>Pansiyonda</i>	<i>76</i>	<i>21.1</i>
<i>Yerleşim Yeri</i>	<i>Büyük İl</i>	<i>251</i>	<i>69.7</i>
	<i>Küçük İl</i>	<i>44</i>	<i>12.2</i>
	<i>Büyük İlçe</i>	<i>34</i>	<i>9.4</i>
	<i>Küçük İlçe</i>	<i>31</i>	<i>8.6</i>
<i>Lisanslı olarak Spor Yapma Süresi</i>	<i>5 yıl ve aşağısı</i>	<i>101</i>	<i>28.1</i>
	<i>6-10 yıl</i>	<i>60</i>	<i>16.7</i>
	<i>11 ve üzeri</i>	<i>19</i>	<i>5.3</i>
<i>Madde kullanımı</i>	<i>Sigara</i>	<i>35</i>	<i>9.7</i>
	<i>Alkol</i>	<i>5</i>	<i>1.4</i>
	<i>Uyarıcı Haplar</i>	<i>7</i>	<i>1.9</i>
	<i>Vitamin Hapları</i>	<i>40</i>	<i>11.1</i>
	<i>Hiçbiri</i>	<i>273</i>	<i>75.8</i>
<i>Sağlık problemi</i>	<i>Yok</i>	<i>337</i>	<i>93.6</i>
	<i>Var</i>	<i>23</i>	<i>6.4</i>
<i>Erkek Arkadaş</i>	<i>Yok</i>	<i>232</i>	<i>64.4</i>
	<i>Var</i>	<i>128</i>	<i>35.6</i>
<i>Erkek Arkadaşı ile Arkadaşlık Süresi</i>	<i>1 yıl aşağısı</i>	<i>39</i>	<i>10.8</i>
	<i>1-2 yıl arası</i>	<i>74</i>	<i>20.6</i>
	<i>2 yıl üzeri</i>	<i>29</i>	<i>8.1</i>

Tablo 2: Spor yapan ve Yapmayan Bayanların Bedenlerini Algılama Düzeyleri Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	Spor Yapma Durumları	N	\bar{X}	§	sd	F	P	Anlamlı Fark (Scheffe)
Görünüş Değerlendirme	1.Bireysel Spor	90	21.90	3.89				
	2.Takım Sporu	90	21.57	3.30	2, 357	0.69	0.50	-
	3.Spor Yapmıyor	180	22.16	4.17				
Görünüş Yönelimi	1.Bireysel Spor	90	36.58	5.82				
	2.Takım Sporu	90	36.74	4.98	2, 357	8.45	0.00	1-3 2-3
	3.Spor Yapmıyor	180	39.28	6.61				
Fiziksel Yeterliliğini Değerlendirme	1.Bireysel Spor	90	22.63	3.82				
	2.Takım Sporu	90	22.48	3.37	2, 357	0.99	0.37	-
	3.Spor Yapmıyor	180	21.94	4.78				
Fiziksel Yeterlilik Yönelimi	1.Bireysel Spor	90	34.55	5.27				
	2.Takım Sporu	90	34.14	4.25	2, 356	92.58	0.00	1-3 2-3
	3.Spor	180	27.07	5.34				

	<i>Yapmıyor</i>							
	<i>1.Bireysel</i>	90	21.19	2.90				
	<i>Spor</i>							
<i>Sağlık Değerlendirmesi</i>	<i>2.Takım</i>	90	21.74	3.34	2,	5.21	0.00	2-3
	<i>Sporu</i>				357			
	<i>3.Spor</i>	180	20.40	3.54				
	<i>Yapmıyor</i>							
	<i>1.Bireysel</i>	90	39.74	5.82				
	<i>Spor</i>							
<i>Sağlık Yönelimi</i>	<i>2.Takım</i>	90	39.59	5.91	2,	0.14	0.87	-
	<i>Sporu</i>				357			
	<i>3.Spor</i>	180	39.32	7.00				
	<i>Yapmıyor</i>							
	<i>1.Bireysel</i>	90	35.53	8.14				
	<i>Spor</i>							
<i>Beden Alanlarından Doyum</i>	<i>2.Takım</i>	90	33.10	6.25	2,	3.19	0.04	1-2
	<i>Sporu</i>				357			
	<i>3.Spor</i>	180	34.09	5.70				
	<i>Yapmıyor</i>							
	<i>1.Bireysel</i>	90	212.18	24.53				
	<i>Spor</i>							
<i>Toplam Puan</i>	<i>2.Takım</i>	90	209.37	20.40	2,	3.59	0.03	1-3
	<i>Sporu</i>				356			
	<i>3.Spor</i>	180	204.25	25.48				
	<i>Yapmıyor</i>							

P<0.05

Tablo 2’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan bayanların spor yapma durumlarına göre “Görünüş Değerlendirme”, “Fiziksel Yeterliliğini Değerlendirme” ve “Sağlık

Yönelimi” alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir($p>0.05$).

Araştırmaya katılan bayanların “Görünüş Yönelimi, Fiziksel Yeterlilik Yönelimi, Sağlık Değerlendirmesi ve Beden Alanlarından Doyum alt boyutlarında bireysel spor yapanlar ile spor yapmayanlar; takım sporu yapanlar ile spor yapmayanlar farkları anlamlıdır($p<0.05$).

Tablo 3: Spor yapan ve Yapmayan Bayanların BEM Cinsiyet Rolü Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması

Puan	Spor Yapma Durumları	N	\bar{X}	S	sd	F	P	Anlamlı Fark (Scheffe)
Kadınsılık	1.Bireysel Spor	90	110.96	15.43	2, 357	0.55	0.58	-
	2.Takım Spor	90	109.51	14.78				
	3.Spor Yapmıyor	180	111.58	15.56				
Erkeksilik	1.Bireysel Spor	90	104.46	13.82	2, 357	6.06	0.00	2-3
	2.Takım Spor	90	105.73	12.98				
	3.Spor Yapmıyor	180	99.94	15.04				
Sosyal Beğeni	1.Bireysel Spor	90	94.48	12.30	2, 357	0.45	0.64	-
	2.Takım Spor	90	91.99	10.71				
	3.Spor Yapmıyor	180	92.89	10.76				

Tablo 3’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan bayanların spor yapma durumu ile cinsiyet rolü ilişkisi incelenmiş ve “Erkeksilik” alt boyutunda anlamlı fark olduğu ($p<0.05$) kadınsılık ve sosyal beğeni alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı görülmektedir($p>0.05$). “Erkeksilik özelliğinin, takım sporu yapan bayanlarda

(Basketbol, Futbol, Voleybol), bireysel spor yapan bayanlar(güreş, halter, boks) il spor yapmayan bayanlara göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4: Bireysel Spor Yapan Bayanların Bedenlerini Algılama Düzeyleri ve Cinsiyet Rolü Arasındaki Korelasyon

Değişkenler	%	Beden Self			Sosyal Kabul Edilirlik
		Ölçeği Toplam Puanı	Kadınsılık	Erkeksilik	
Beden Self Ölçeği	<i>r</i>		.229	.279	.114
Toplam Puanı	<i>p</i>		.031*	.008*	.287
X= 212.15±24.50	<i>N</i>		90	90	90
Kadınsılık	<i>r</i>	.229		.573	.493
X= 111.18±15.49	<i>p</i>	.031*		.000*	.000*
	<i>N</i>	90		90	90
Erkeksilik	<i>r</i>	.279	.573		.603
X= 104.33±13.74	<i>p</i>	.008*	.000*		.000*
	<i>N</i>	90	90		90
Sosyal Beğeni	<i>r</i>	.114	.493	.603	
X= 94.33±12.09	<i>p</i>	.287	.000*	.000*	
	<i>N</i>	90	90	90	

* $p < 0.05$

Tablo 4'da görüldüğü gibi, bireysel spor yapan bayanların bedenlerini algılama düzeyi ile kadınsılık- erkeksilik özellikleri arasında, kadınsılık, erkeksilik özelliği ile sosyal kabul edirlilik özelliği arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuştur ($p < 0.05$). Bireysel spor yapan bayanların bedenlerini algılama değeri 212.15±24.50 iken spor yapmayan bayanların 204.10±25.47 olarak bulunmuştur. Erkeksilik özelliği bireysel

spor yapan bayanlarda 104.33 ± 13.74 iken spor yapmayan bayanlarda 99.90 ± 19.07 olarak bulunmuştur.

Tablo 5. Takım Sporü Yapan Bayanların Bedenlerini Algılama Düzeyleri ve Cinsiyet Rolü Arasındaki Korelasyon

<i>Değişkenler</i>	<i>%</i>	<i>Beden Self Ölçeği Toplam Puanı</i>	<i>Kadınsılık</i>	<i>Erkeksilik</i>	<i>Sosyal Kabul Edilirlik</i>
<i>Beden Self Ölçeği</i>	<i>r</i>		.339	.435	.092
<i>Toplam Puanı</i>	<i>p</i>		.001*	.000*	.387
<i>X= 209.64±20.45</i>	<i>N</i>		90	90	90
	<i>r</i>	.339		.786	.376
<i>Kadınsılık</i>	<i>p</i>	.001*		.000*	.000*
<i>X= 109.46±14.70</i>	<i>N</i>	90		90	90
	<i>r</i>	.435	.786		.434
<i>Erkeksilik</i>	<i>p</i>	.000*	.000*		.000*
<i>X= 105.88±12.98</i>	<i>N</i>	90	90		90
	<i>r</i>	.092	.376	.434	
<i>Sosyal Beğeni</i>	<i>p</i>	.387	.000*	.000*	
<i>X= 92.27±10.99</i>	<i>N</i>	90	90	90	

* $p < 0.05$

Tablo 5'de görüldüğü gibi, takım sporü yapan bayanların bedenlerini algılama düzeyleri ile kadınsılık - erkeksilik özellikleri arasında, kadınsılık ve erkeksilik özellikleri ile sosyal beğeni özelliği arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Takım sporü yapan bayanların bedenlerini algılama değeri 209.64 ± 20.45 , bireysel spor yapan bayanların 212.15 ± 24.50 , spor yapmayan bayanların 204.10 ± 25.47 olarak bulunmuştur. Erkeksilik özelliği takım sporü yapan bayanlarda 105.88 ± 12.98 ,

bireysel spor yapan bayanlarda 104.33 ± 13.74 , spor yapmayan bayanlarda 99.90 ± 19.07 olarak bulunmuştur.

Tablo 6: Spor Yapmayan Bayanların Bedenlerini Algılama Düzeyleri ve Cinsiyet Rolü Arasındaki Korelasyon

Değişkenler	%	Beden Self Ölçeği		Kadınsılık	Erkeksilik	Sosyal Kabul Edilirlik
		Toplam Puanı				
Beden Self Ölçeği	<i>r</i>			.259	.140	-.034
Toplam Puanı	<i>p</i>			.000*	.061	.647
X= 204.10±25.47	<i>N</i>			180	180	180
Kadınsılık	<i>r</i>	.259			.449	.418
	<i>p</i>	.000*			.000*	.000*
	<i>N</i>	180			180	180
Erkeksilik	<i>r</i>	.140		.449		.526
	<i>p</i>	.061		.000*		.000*
	<i>N</i>	180		180		180
Sosyal Kabul Edilirlik	<i>r</i>	-.034		.418	.526	
	<i>p</i>	.647		.000*	.000*	
	<i>N</i>	180		180	180	

* $p < 0.05$

Tablo 6'da görüldüğü gibi, spor yapmayan bayanların bedenlerini algılama düzeyi ile kadınsılık özelliği arasında, kadınsılık ve erkeksilik özellikleri ile sosyal kabul edilirlilik özelliği arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Spor yapmayan bayanların bedenlerini algılama düzeyleri 204.10 ± 25.47 , bireysel spor yapanların 212.15 ± 24.50 , takım sporu yapanların ise 209.64 ± 20.45 olarak bulunmuştur. Spor

yapmayan bayanların beden algısı, erkeksilik ve sosoyal beğeni özellikleri spor yapanlara göre daha düşük orandadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma, erkeklere özgü (boks, halter, güreş vb.) bilinen spor branşlarını yapan bayanlarda gözlenen erkeksi davranışların nedenini belirlemek, spor yapan ve yapmayan bayanların bedenlerini algılama düzeyini ve cinsiyet rollerini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Tablo 2’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan bayanların spor yapma durumlarına göre Görünüş Değerlendirme, Fiziksel Yeterliliğini Değerlendirme ve Sağlık Yönelimi alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark bulunmazken, Görünüş Yönelimi, Fiziksel Yeterlilik Yönelimi, Sağlık Değerlendirmesi ve Beden Alanlarından Doyum alt boyutlarında spor yapma durumuna göre gruplar arası farklılık bulunmuştur. Bireysel spor yapan ile spor yapmayan, takım sporu yapan ile spor yapmayan gruplar ortalaması incelendiğinde spor yapmayan grubun görünüş yönelimi, fiziksel yeterlilik yönelimi, sağlık değerlendirmesi ve beden alanlarında doyum özelliklerinin sporcu bayanlara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Düzenli spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin beden imgesi incelenmiş ve Görünüş Yönelimi özelliği, spor yapanlarda 38. 76 iken spor yapmayanlarda 33. 97 olarak bulunmuştur (Zekioğlu ve ark 2006). Sporcu ve sporcu olmayan bayanların fizik kaygı ve beden imgesinden hoşnut olma düzeyi ile ilgili yapılan bir çalışmada ise; fiziksel görünüşleri hakkında sporcu olmayanlara göre daha olumlu algılamalara sahip olduğu ve spora katılımın kişinin bedenine ilişkin tutumlarını, duygularını ve davranışlarını olumlu yönde etkilediğini ve beden imgesini arttırırken, sosyal fizik kaygı düzeyini azalttığını ortaya koymuştur (Mülazımoğlu ve ark., 2001). Bu çalışma sonuçları bizim çalışmamız ile benzerlik göstermektedir. Milli takım

düzeyindeki sporcuların kişilik yapılarıyla bedenlerini algılama düzeylerinin araştırılması için yapılan bir çalışmada, spora erken başlayan sporcuların, spora büyük yaşlarda başlayanlara göre kendi bedenlerini daha iyi algıladıkları, beden algısı yükseldikçe, kişisel ve sosyal uyumunda yükseldiği belirlenmiştir (Yentür, 2004). Spor yapan ve yapmayan bayanların vücutundan hoşnut olup olmadıklarını belirlemek amacıyla vücut memnuniyetsizlik ölçeği uygulanmış ve sporcu olmayan bayanların ise sporculara göre vücutundan daha fazla memnuniyetsizlikleri olduğu belirlenmiştir (Robinson ve Ferraro, 2004). Kadınların beden imgesi ve öz-yeterlik inançlarına etkisi incelenmiş ve kadınların beden imgelerini çoğunlukla estetik olarak değerlendikleri ve hastalıktan korkmaları ile ilgili olduğu ve algılarında bu yönde bir fark oluşturduğu rapor edilmiştir (Utku vd., 2006). Bu çalışma sonuçları bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Sağlık, görünüş ve beden alanlarında doyum özelliklerinin sporcularda yüksek olmasının nedeni elit düzeyde sporcu olmaları nedeniyle sürekli sağlıklarına dikkat etmeleri, gelişmiş kaslı vücutları nedeniyle de bedenlerinden hoşnut olduklarını söyleyebiliriz.

Tablo 3’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan bayanların, Erkeksilik özelliği alt boyutunda anlamlı fark olduğu, kadınsılık ve sosyal beğeni alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. “Erkeksilik özelliğinin, takım sporu yapan bayanlarda (Basketbol, Futbol, Voleybol) , bireysel spor yapan bayanlara(güreş, halter, boks) ve spor yapmayan bayanlara göre daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir. Erkeksilik cinsiyet rolü sporcu bayanlarda, özellikle takım sporu yapan bayanlarda diğer bayan gruplarına göre yüksek orandadır.

Farklı spor branşlarına göre cinsiyet rolleri incelenmiş ve takım sporlarında yer alan sporcuların androjen (ortamın gerektirdiği kadınsı ve erkeksi özellikleri gösterebilecek esnek yapıda olma) bireysel sporlarda yer alan sporcuların ise belirsiz cinsiyet rolü özelliği gösterdiklerini bulmuştur (Roberts, 1984). Üniversite öğrencilerinde beden-

benlik algısı ile ruh sağlığı arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, çeşitli fakülte öğrencileri ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin bedenlerini algılama düzeyleri karşılaştırılmış ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin beden algılama değerlerinin diğer fakülte öğrencilerine göre yüksek olduğu, fiziksel aktiviteye katılanların katılmayanlardan daha fazla bedenlerinden hoşnut oldukları bulunmuştur (Ergür, 1996). Basketbolcuların ve Futbolcuların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklarının karşılaştırılması ile ilgili bir çalışmada, basketbol sporunun futbola oranla daha elit bir spor olduğu, basketbolcuların ailelerinin eğitim seviyesinin, gelir düzeylerinin, futbolcu ailelere göre daha iyi seviyede olduğu rapor edilmiştir (Erdem vd., 2006). Bu çalışma sonuçları bizim çalışmamız ile benzerlik göstermektedir. Erkeksi, kadınsı ve sosyal beğeni özelliğinin sporcu bayanlarda yüksek olmasının nedeni kendini ifade etmede esnek bir kişiliğe sahip olduklarını, androjen bir yapı gösterdiklerini söyleyebiliriz.

Tablo 4’de görüldüğü üzere, bireysel spor yapan bayanlar ile spor yapmayan bayanların bedenlerini algılama düzeyi ile kadınsı, erkeksi ve sosyal beğeni özellikleri arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuştur. Bireysel spor yapan bayanların bedenlerini algılama oranı ve erkeksilik özelliği spor yapmayan bayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Benlik saygısı ve cinsiyet rolü ilişkisinin incelendiği bir çalışmada; androjen kadınların, kadınsı- erkeksi ve belirsiz cinsiyet rolü gurubunda olan kadınlardan daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını belirtmiştir (Plaited, 1995).

Tablo 5’de görüldüğü üzere, takım sporu yapan bayanlar ile spor yapmayan bayanların bedenlerini algılama düzeyleri ile kadınsı – erkeksi ve sosyal beğeni özelliği arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Erkeksi özelliği takım sporu yapan bayanlarda, bireysel spor yapan ve spor yapmayan bayanlara göre daha yüksek oranda olduğu bulunmuştur.

Spor yapan bayanlarda kadınsı rolün, erkeksi özelliğe doğru değişim gösterdiğini ve androjen özelliğin de bu kadınsı özellikteki erimeye bağlı olarak artmış olabileceği rapor edilmiştir (Birrel, 1983). Futbolcu kızlar üzerinde yapılan bir çalışmada, kızların bilinçli bir şekilde erkek baskısına karşı çıktıkları veya futbol oynamanın onlarda farklı bir cinsiyet duruşu kazandırdığını böylece futbol oynarken yaşanan cinsiyet karmaşası ile başa çıkmayı öğrendikleri rapor edilmiştir (Wedgwood, 2004). Sosyo-ekonomik düzeyin bazı uyum alanları ve uyum yöntemleri üzerine yapılan bir çalışmada, sosyal ilişkiler, coşkusal denge, duygusal durum, gerçeğe uyum ve liderlik davranışı açısından üst sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrenciler, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilere oranla daha girişken olduğu belirlenmiştir (Kurç, 1999). Bu araştırma bulguları çalışmamızı destekler niteliktedir.

Takım sporu yapan bayanların beden algısı ve cinsiyet rolü değerlerinin diğer gruplara göre yüksek olmasının nedeni, yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip olmaları, kendini ifade etmede ve algılamada daha etkin rol aldıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 6’da görüldüğü üzere, spor yapmayan bayanların bedenlerini algılama düzeyi ile kadınsılık, erkeksilik ve sosyal beğeni özelliği arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuş ve spor yapmayan bayanların beden algısı, erkeksilik ve sosyal beğeni özellikleri spor yapanlara göre daha düşük oranda olduğu tespit edilmiştir.

Bayanların cinsiyet rolleri yaptıkları spor branşı dikkate alınarak incelendiğinde, sporcu bayanların erkeksilik puanlarının sporcu olmayanlara göre daha yüksek olduğunu belirlenmiştir (Koca ve Aşçı, 2000). Benlik saygısı ve cinsiyet rolü ilişkisinin araştırıldığı bir başka çalışmada, androjen kadınların, kadınsı- erkeksi ve belirsiz cinsiyet rolü gurubunda olan kadınlardan daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını belirlenmiş (Plaited, 1995). Kadınların beden algılarının psiko-sosyal uyumları ve kendilik saygıları üzerine etkisini araştırmak amacıyla yapılan bir çalışmada, beden algısı ve cinsiyet rolü açısından en olumlu sonuçlar androjen bireylerden elde edilmiştir. Fiziksel görünüm beğenileri az olan grubun kendilik saygısı ve öz yeterlilik anlamında

diğerlerine göre daha olumsuz oldukları, duygusal anlamda olumsuz dünya görüşüne sahip oldukları belirlenmiştir (Doğan, 2005). Bu çalışma sonuçları bizim çalışmamız ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın Sonucunda

Sonuç olarak, araştırmaya katılan bayanların spor yapma durumları ile bedenlerini algılama ve cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sporcu bayanların sağlığa, görünüşe, fiziksel yeterliliğe önem verdikleri, yaptıkları spora yönelik gelişen kaslı vücut yapıları nedeniyle beden bölümlerinden hoşnut oldukları ve bedenlerini algılama düzeylerinin spor yapmayan bayanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Ayrıca spor yapan bayanların cinsiyet rolü bakımından ortamın gerektirdiği kadınsı veya erkeksi özellikleri gösterebilecek, (androjen) esnek bir kişiliğe sahip oldukları tespit edilmiştir. Sporun, bireylerde beden algı düzeyini ve cinsiyet rolünü artıran bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları göz önünde tutularak şu önerilerde bulunulabilir: Spor yapan ve yapmayan bayanların sosyal uyum düzeyleri, kişilik profilleri araştırılıp farklı sosyo-kültür ve sosyo-ekonomik düzeydeki gruplar incelenebilir.

KAYNAKLAR

Bem, S.L.(1974) The Measurement of Psychological Androgyny. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 42, 155-162.

Birrel, S., (1983) The Psychological Dimension of Female Athletic Participation. In M M. Boutilier and L. San Giovanni (Eds). The Sporting Woman. Champaign: Human Kinetics Press, Vol. 49-91.

Doğan, O. ve Doğan, S.,(1992) Çok Yönlü Beden- Self İlişkileri Ölçeği El Kitabı, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Basımevi, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları No:53. Sivas.

Doğan, Ş.B.,(2005) Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar Kapsamında Kadınların Beden Algılarının Psiko-sosyal Uyumları ve Kendilik Saygıları Üzerine Etkisi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dökmen, Z.,(1996) Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. Kriz Dergisi, 7 (1), 27-39.

Dökmen, Z., (1997) ,Çalışma, Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerini ile Ev İşleri ve Depresyon İlişkisi. Türk Psikolojisi Dergisi, 12 (39), 39-56.

Dökmen, Z. (1999), Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. Kriz Dergisi, 7 (1), 27-39.

Dökmen, Z.Y.,(2004) Toplumsal Cinsiyet, Sistem Yayıncılık, s.19, İstanbul.

Erdem, N.C., Ateş, B., Öcal, K., Gönültaş, S., Göröl, K., Meriç, B. (2006), Basketbolcuların ve Futbolcuların Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Farklılıklarının

Karşılaştırılması, 9.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 3-5 Kasım, Muğla Üniversitesi, Muğla.

Ergür, E. (1996), Üniversite Öğrencilerinde Beden- Benlik Algısı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilimdalı.

Harris, D.V. (1987), The Female Athlete. In J.R. May and M.J. Asken (Ed.). Sport Psychology: The Psychological Health of the Athlete. New York: PMA, 99-166.

Kavuncu, A.N. (1987), Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin Türk Toplumuna Uyarlama Çalışması, Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimsel Enstitüsü.

Koca, C. ve Aşçı, F.H., (2000)Farklı Spor Branşlarında Yer Alan Bayan Sporcularda ve Sporcu Olmayanlarda Cinsiyet Rolü Eğilimi. 6. Hacettepe Spor Bilimleri Kongresi, 3-5 Kasım, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kurç, G., (1999)Bazı Kişisel Sosyo-ekonomik Kültürel Değişkenlerin Lise Öğrencilerinin Uyum Alanları. H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Mülazımoğlu, Ö., Kirazcı, S., Aşçı, F.H. (2001), Sporcu ve Sporcu olmayan Bayanların Sosyal Fizik Kaygısı ve Beden İmgelerinden Hoşnut Olma, 7. Uluslar arası Spor Sempozyumu, 27-29 Ekim, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Plated, V. (1995), Gender and Sport. In Morris and J.Summers (Ed.). Sport Psychology. New York: John Willey and Sons. 538-566.

Roberts, G.C. (1984), Toward a New Theory of Motivation in Sport: The role of Perceived Ability. In J.M. Silva and R.S. Weinberg (Ed.). *Psychological Foundations of Sport*. Champaign: Human Kinetics, 214-288.

Robinson, K. and Ferraro, F.R. (2004), The Relationship Between Types of Female Athletic Participation and Female Body Type. *Journal of Psychology*, 138, 2, p115-128.

Salkind, N.J. and Ambron, S.R., (1987) *Child Development*, 5 th ed. Holt, Rinehart and Winston, New York.

Sanford, L.T., Donovan, M.E.,(1999) *Kadınlar ve Benlik Saygısı, Çeviren: Serdar Kunt, HYB Yayıncılık, Ankara.*

Utku, B., Koruç, Z., Kocaekşi, S. (2006), Kadınların Beden İmgesi ve Öz-Yeterlik İnancına Etkisi, 9.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 3-5 Kasım, Muğla Üniversitesi, Muğla.

Wedgwood, N. (2004), Kinging Like a Boy: Schoolgirl Australian Rules Football and bi-Gendered Female Embodiment, *Sociology of Sport Journal*, 21, 2, p.140-162.

Weinberg, R.S. and Gould, D. (1995), *Foundations of Sport and Exercise Psychology*. Human Kinetics. Champaign/ U.S.

Wells, C. L. (1991), *Women, Sport and Performance: A Physiological Perspective*. Champaign, IL: Human Kinetics Books.

Winstead, B.A. & Cash, T.F.(1984) ⁶⁶ Reliability and Validity of the Body-Self Questionnaire: A New Measure of Body Image, ⁷⁷ paper presented at the meeting of the Southeastern Psychological Association, New Orleans, Louisiana.

Yentür, J. (2004), Milli Takım Düzeyindeki Elit Bayan Sporcuların Kişilik Yapılarıyla Beden Algılama Düzeylerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Zekioğlu, A., Mir, E., Tatar, A. (2006), Spor Yapan ve Sedanter Yaşayanlarda Çok Yönlü Beden-Self İlişkisi, 9.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 3-5 Kasım, Muğla Üniversitesi, Muğla.